

Az Országos Széchényi Könyvtár gyarapítási osztálya külföldi csoportjának munkájáról

Európában a nemzeti államok kialakulása mindennél életre hívta azt az intézményt, amelynek feladata a nemzeti nyelv és kultúra írott és nyomtatott alkotásainak összegyűjtése, megőrzése és továbbörökítése volt.

1802-ben gróf Széchényi Ferenc a magyar nemzetnek ajándékozta könyvgyűjteményét és ezzel életre hívta a nemzet könyvtárát.

A könyvtár feladatkörét már kezdetben világosan meghatározták, s ez lényegében ma is változatlan. Ennek értelmében a könyvtárnak gyűjtenie kell:

1. mindazokat a műveket, amelyek Magyarország mindenkori határain belül jelentek meg, akármilyen nyelven is íródtak,
2. mindazokat, amelyek magyar nyelven láttak napvilágot a világ bármely részén,
3. mindazokat, amelyeket magyar szerzők írtak, vagy magyar személyek közreműködésével jelentek meg, nem magyar nyelven, Magyarországon kívül,
4. végül azon műveket, amelyek külföldön, idegen nyelven jelentek meg, de magyar vonatkozásúak, azaz Magyarországról szólnak, annak népével, földjével, történelmével foglalkoznak.

Nemzeti kultúra nem létezhet kitekintés, a világban való tájékozottság és jártasság, más nemzetek kultúrájának mélyreható ismerete nélkül.

A külföldi könyvek gyűjteményének alapját Széchényi Ferenc 1819-ben hagyományozott, második, ún. „soproni gyűjteménye” vetette meg. 1867 után Eötvös József a könyvtárat a nemzetközi tudományosság általános jellegű intézményévé kívánta formálni.

A technika fejlődése természetsszerűleg hozta magával, hogy a nem hagyományos hordozókon megjelenő, de a gyűjtőkörbe tartozó anyag (hangfelvételek, videodokumentumok, CD-ROM-ok stb.) ugyanúgy bekerüljön a Széchényi Könyvtár állományába. Olvasóink így együtt, egy helyen, összességében tanulmányozhatják azt a kultúrincset, amelyet a magyar szellem évszázadok alatt felhalmozott. Egyben tájékozódhatnak a világnak rólunk alkotott képéről és rendelkezésükre áll a magyar kultúra, a hazai tudományosság jelenleg legteljesebb gyűjteménye, valamint a külföld kultúráját kiemelkedő szinten képviselő, lehetőségeink szerinti igényes válogatás.

A nagy magyar hazafi és mecénás által ránk hagyományozott könyvtár ebben a szellemenben épült. Gróf Széchényi Ferenc ezt a szellemi útmutatást hagyta irányadóul és értékmérőül utódainak, a gyarapító munkát végző mindenkori könyvtárosoknak. Azok, akik abban a megtiszteltetésben részesülhetnek, hogy döntéseikkel és választásaikkal a nemzet könyvtárának arculatát meghatározzák, olyan felelős szellemi tevékenységet végeznek, amellyel méltónak kell bizonyulniuk az alapító szellemiségéhez. A gyűjteménynek, amelyet legjobb felkészültségük és tudásuk alapján hoznak létre, ki kell állnia az idő próbáját és akár évszázadok eltelével is bizonyítania kell: mindenkor naprakész volt, mindenkor a lehetséges legmagasabb szinten szolgálta olvasóit.

Az Országos Széchényi Könyvtár állománya – mint fentebb láthattuk – két alapvető szempont figyelembevételével épül.

Az elsődleges ezek közül a hungarika-anyag következetes és folyamatos gyarapítása, nem kevésbé jelentős ugyanakkor a más kultúrák szellemi terméséből, kiváltképpen a szépirodalom, a referenzanyag és a humán tudományok könyvterméséből való szakmailag igényes és helytálló választás. Régi kedves kollégánkat idézve: nehéz eldönteni, mi lesz az a könyv, amely bár nem hungarikum, nem klasszikus és nem segédkönyv, évtizedek múlva mégis alapmű lesz.

Felsorolásunkból nem maradhat ki, hogy könyvtárunkban igényes és színvonalas írás-, könyv- és nyomdászattörténeti kutatómunka is folyik, amelyhez a szükséges segédkönyveket ugyanilyen színvonalon igyekszünk biztosítani.

Az eddig elmondottak még kiegészítésre szorulnak. E nem jelentéktelen kiegészítés a következő: mivel könyvtárunk egyben kutatóműhely is, gyűjteményünk használói között vannak a jelen és a jövő tudósai, kutatói. Tudományos igényeik kiszolgálását, az állományépítést – az általános nyugati gyakorlattól eltérően – nem külső szakértők, hanem a

Gyarapítási osztály Külföldi csoportjának szakreferensei, a könyvtár különgyűjteményeinek (Kéziratár, Régi Nyomtatványok Tára, Színháztörténeti Tár, Zeneműtár, Térképtár, Plakát- és Kisnyomtatványtár, Kortörténeti Különgyűjtemény) szakirányú felsőfokú végzettséggel bíró munkatársai, valamint az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály szakemberei végzik. Ez a munka óriási felelősséget ró mindnyájunkra, hiszen magunknak is – bizonyos mértékben legalábbis – kutatókká kell válnunk. Ezt a munkát óriási bibliográfiai ismeretanyag birtokában, szakmai források folyamatos tanulmányozásával és közös összefogással véghezvük. Általános tapasztalatunk, hogy a különböző országok szakfolyóirataiban és az egyéb szakmai fórumokon megjelent ismertetések, információk végül összecsengenek, a jelentős művek kisebb-nagyobb időeltolódással az összes forrásban megjelennek. Ez az összehangolt munka talán biztosíték arra, hogy az egyre nehezedő körülmények ellenére az alapító gróf Széchényi Ferenc szellemiségéhez a nemzeti könyvtár a mai napig hű tudott maradni.

Mint az már az előbbiekből kiderült, a gyarapító munkát a csoportban nyelvi referensek végzik, a különleges nyelvek (pl. finnugor, izraeli és török valamint kínai, japán stb.) irodalmának gyarapítása külső szakreferensek bevonásával történik. A folyóiratok gyarapítását önálló referens látja el.

A referensek elolvassák nyelvterületük nemzeti bibliográfiáit, kiadói katalógusait, irodalom- és történettudományi folyóiratait (papírhordozón, CD-ROM-on vagy az Interneten). A csoport munkatársai személyes kapcsolataikat is felhasználva nyomon követik a nyelvterületükön végbemenő kulturális, társadalmi és tudományos változásokat és azokat munkájukban hasznosítják.

A munka következő fázisában a referensek az átnézett forrásokból kijelölik a könyvtár számára beszerzésre javasolt anyagot – az Olvasószolgálat és a különgyűjtemények szakértőinek bevonásával.

Az így keletkezett deziderátumokat behasonlítják, majd újabb mérlegelések után, a könyvtár vezetőségével együtt döntenek arról, hogy

1. mi az, amit az adott választékból beszereznek a könyvtár számára;

2. milyen forrásból szerzik be.

Beszerezési forrásaik: vétel – csere – ajándék – egyéb.

A *hungarikumok* jelentős részét a külföldi magyar nyelvű sajtóban közzétett felhívásukra, külföldön élő hazánkiai jóvoltából ajándékként kapjuk.

Az utóbbi időben a modern magyar irodalom jeles alkotásai nagy számban jelennek meg külföldön, idegen nyelveken. Ezeket a kiadványokat a kiadókhöz küldött *bekérő levelekkel* próbálják meg beszerezni, meglepően jó hatásokkal.

Ha a *hungarikumok* beszerzése a fent említett módok valamelyikével nem sikerül, akkor cserekérést adnak le a Nemzetközi Csereszolgálathoz. (A volt szocialista országok kiadványaihoz egyébként is a mai napig csak a Csereszolgálat közvetítésével jut hozzá a könyvtár.)

Sajnos, az utóbbi időben a vétel útján történő beszerzés összege és így a beszerzett dokumentumok száma szinte a nullára csökkent.

A nem-hungarika anyag mintegy kilencven százaléka korábban vételes forrásból érkezett. Ezért legjobban a *szabadpolcos* és a *referenz állomány*, vala-

mint az *irodalom*-, a *történettudományi* és *kultúr-történeti gyűjteményünk* szenved meg a pénztelenséget. Ennélfogva az ország legnagyobb humán gyűjteménye sajnálatos módon szellemi értékéből napról-napra veszít.

Gyűjteményünk szerves részét képezik az időszaki és a multimédia jellegű kiadványok. Mindkét területen komoly, anyagi természetű beszerzési nehézségek mutatkoznak. Korábban könyvtárunkban angol-, francia-, német és egyéb idegen nyelvű napi és hetilapokból, valamint a megfelelő külföldi szakfolyóiratokból tájékozódhattak olvasóink. Napjainkban ezt már nem tudjuk biztosítani.

Hasonló a helyzet a CD-ROM-okkal is, amelyek állományunkban még nem szerepelnek a fontosságuknak megfelelő számban.

Ez a veszteség azért érinti különösen negatívan gyűjteményünket, mert általa éppen azt a típusú anyagot nem tudjuk szolgáltatni, amely mind a napi politikában, mind a kultúrában, mind pedig a tudományos kutatásokat illetően a naprakészséget, a kitékintés lehetőségét volna hivatott biztosítani.

Szándékaink szerint a Könyvtári Figyelő következő számaiban az egyes nyelvterületek referensei külön-külön ismertetik munkájukat, terveiket és lehetőségeiket, ezzel is hozzájárulván ahhoz, hogy az ország könyvtárosai közötti együttműködés teljesebbé és hatékonyabbá válhasson.

Németh Gabriella

Pénzbedobós Internet-automata működik Lüdenschcid északrajna-vesztfáliai kisváros könyvtárában: minden megkezdett félóra 3 márka (de naponta legföljebb 2 órára foglalhatja le ugyanaz a személy). Házi védőszoftver "gátolja a törvénytisztító" oldalak használatát, viszont olvasójeklek utalnak a gyakran használt jelekre (hogy takarékoskodjanak az olvasó idejével-pénzével). Ingyen nyomtathat a használó, de csak saját (vagy a könyvtárban beszerzett) papírjára. Csak a könyvtárban vásárolt lemezt használhatja, azt is csak a vásárlás napján (tekintettel a vírusveszélyre).

DBI-Pressespiegel, 1998. szept.
